

Огієнко О.І.
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЯК СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Формування в європейських країнах інноваційної моделі розвитку диктує нові пріоритети системі освіти, взагалі, та освіти дорослих, зокрема, вимагаючи її стабільної динамічності, невинного генерування інновацій, які б сприяли безперервному оновленню знань, і як наслідок – економічному й соціальному зростанню країни. Інноваційність стає провідною парадигмою сучасної освіти, яка в умовах процесу глобальної трансформації культури потребує переорієнтації педагогічної освіти на інноваційний шлях розвитку. Джерелом формування теорії інноваційних процесів в освіті є загальна теорія інновацій (інноватика), становлення якої розпочалося на початку ХХ століття з робіт Г.Тарда, М.Кондрат'єва, Й.Шумпетер. Наприкінці ХХ століття науковцями формувався поняттєво-термінологічний апарат, досліджувалися нові типи соціальних феноменів, які складають інноваційну реальність (І.Лапін, Є.Іванцов, Е.Іскандаров, Л.Косалс та ін.). У наукових дослідження сучасності творчо переосмислюються та розвиваються теорії циклічного розвитку суспільства (М.Кондрат'єв), механізми інноваційного розвитку (С.Глаз'єв, Ю.Яковець та ін.). Інноваційні процеси в освіті розглядаються у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених (В.Адольф, В.Андрущенко, А.Бірюков, М.Волинська, Ф.Ільїн, С.Клепко, В.Кремень, В.Нечаєв, Н.Ладижець, В.Лазарєв, Б.Мартиросян, А.Сбруєва,, а також Г.Бекер, Е.Брукінг, Дж.Коулман та ін.).

Основною метою нашого дослідження став аналіз інноваційної практики освіти дорослих у європейських країнах, визначення організаційно-педагогічних умов її здійснення.

Інноваційний розвиток освіти дорослих зумовлюється змінами, що відбуваються у суспільстві у галузі економіки, політики, освіти тощо, необхідністю відповідати потребам сучасного суспільства. Під інноваційним розвитком освіти розуміють комплекс створених та запроваджених організаційних та змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Він вимагає чітко спланованих системних дій з боку всіх освітянських структур, які в своїй сукупності складають основу інноваційної політики.

Інноваційні процеси в освіті дорослих європейських країн є механізмом її самоорганізації та розвитку, необхідною умовою її існування та розвитку. Зауважимо, що специфіка інноваційного розвитку освіти дорослих зумовлена, у першу чергу, особливостями організації навчально-виховного процесу, який базується на ситуаціях творчості, активного і самодетермінованого засвоєння особистістю культурних цінностей.

Інноваційну педагогічну систему ми розглядаємо як соціально обумовлену цілісність та взаємодію сукупності компонентів, що виникають при вдосконаленні та оновленні традиційної педагогічної системи шляхом запровадження нововведень.

Соціальні трансформації, які відбуваються у країнах ЄС та світі починаючи з 70-х років XX століття, розширюють сферу освіти дорослих. Наприклад, зміни у Великій Британії, перш за все, стосувалися зміни ролі університетів як провайдерів освіти дорослих. Традиційна університетська система Великої Британії характеризувалася своєю однорідністю та елітарністю. Проте з 1995 року майже 90% навчальних програм для дорослих були сетрифіковані і в університетів з'явилася можливість здійснювати освіту дорослих з видачею дипломів бакалаврів, магістрів, доктора наук.

Цікавим є інноваційна практика освіти людей третього віку у Франції. Доречи, саме у Франції був відкритий перший у світі університет третього віку у 1972 році у Тулузі, який сьогодні є організацією, яка забезпечує неформальну освіту дорослих. Курси, що організовує університет може відвідувати кожний (зауважимо, що курси є платними). Великою популярністю у людей похилого віку користуються курси з соціальної психології, біології, літератури, економіки, медицини та інші.

У системі освіти дорослих Франції можна виокремити три типи інноваційної практики у трьох типах освітніх інституціях: державні заклади, у яких головним критерієм якості залишається держаний стандарт; освітні інституції, що об'єднані у Національну асоціацію професійного навчання і здатні гнучко реагувати на потреби ринку праці, єдиний стандарт якості відсутній; особливу групу центрів та університетів, в яких реалізуються некомерційні програми, а соціально значущі проекти загальнокультурної спрямованості: курси іноземних мов, фольклорні клуби, клуби за інтересами, спортивні об'єднання тощо. Наприклад, у місті Мулен працює народний університет (Agglomeration Moulinoise), де навчаються більше ніж 500 дорослих. Його програми друкуються у місцевій газеті. Мерія міста фінансово підтримує створення нових програм, зарубіжні поїздки його учнів у країни, мову яких вони вивчають. Якість освітніх послуг, що надаються такими центрами і університетами оцінюють споживачи, але воно носить неформальний – характер.

Важливу роль в освіті дорослих скандинавських країн і Німеччини відіграють вищі народні школи, які вперше з'явилися у Данії у 1844 році. Їх ідейним натхненником був філософ, просвітителі Н. Грундтвіг.

Сьогодні вищі народні школи Німеччини є громадськими центрами неперервної освіти з широким вибором навчальних програм від початкової професійної освіти, курсів підвищення кваліфікації, вечірньої школи і отримання

сертифікатів й до курсів з культурною та політичною спрямованістю, а також дозвіллевого характеру.

Кожна комуна у Німеччині зобов'язана за законом організувати народний університет як заклад освіти дорослих. Оскільки питання освіти вирішуються на рівні федеральних земель, то існує 16 різних земельних законів про освіту дорослих, тому форма народних університетів за своїм статусом, структурою і змістом може бути різною. У межах неформальної освіти відбувається навчання людей пенсійного віку. Вони мають право безкоштовно відвідувати лекції за програмою «Навчання після 50».

Інноваційний розвиток освіти дорослих у європейських країнах базується на принципах неперервності і варіативності, науковості, технологічності, діалогізму і фасилітації, гуманізації і рефлексивності. Їх аналіз виявив важливість і пріоритетність принципу рефлексивності.

Трансформація людства у суспільство «по життєвої освіти» вимагає єдності формального, неформального, інформального видів освіти, їх інтеграції. Причому кожен вид освіти має свої власні цілі і результати, у сукупності забезпечує реалізацію освіти впродовж життя, що є сьогодні настільки ж важливим соціальним завданням, яким було введення базової освіти на початку ХХ століття. Це передбачає перенесення акценту з процесу навчання на його результати, зміну ролі викладача, особистісний підхід до дорослого учня; необхідність сутнісних перетворень у всіх ланках системи освіти дорослих: в цінностях, цілях, змісті, процесі й результатах навчання, в правової та кадрової підтримки освітнього процесу.

Враховуючи особливості інноваційної практики освіти дорослих у європейських країнах, організаційно-педагогічними умовами її здійснення вважаємо: розробку державних стратегій інноваційної освіти дорослих; розширення мережі освітніх інституцій освіти дорослих; якісне оновлення змісту, форм, методів навчання; розробку інноваційних освітніх технологій; інформатизацію усіх рівнів освіти дорослих, розширення доступу до освітніх

ресурсів мережі Інтернет; розробку нових ефективних механізмів економіки освіти, багатоканальних систем фінансування освітніх інституцій освіти дорослих і розширення їх автономії у використанні коштів; створення оптимальних умов для розвитку системи неперервної освіти та навчання впродовж життя; якісне оновлення й налагодження взаємозв'язків у системі освіти, науки й виробництві; модернізацію системи управління освітою дорослих.

Артюхов А. Є.

к.т.н., доц., старший дослідник, докторант

Сумський державний університет

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ: КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ

Формування цілісної системи організації наукової діяльності у закладі вищої освіти реалізується завдяки ефективній системі внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Цьому процесу сприяє створена Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти нова парадигма акредитаційної експертизи, у тому числі і на третьому рівні вищої освіти.

Критерій «Навчання через дослідження» – специфічний для освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії – визначає алгоритм трансформації якісної освіти в якісні дослідження, які, поруч із освітньою діяльністю закладу вищої освіти, чинять визначальний вплив на соціально-економічний розвиток регіону та держави. Трансфер знань і технологій як результат генерації нових ідей і їх втілення у конкретні прикладні розробки базується на стратегічному розвитку наукового напрямку, формуванні наукової